

תִּיטִיב מֵעֲשִׂיךְ, אִז שְׂאֵת. מַה זֶה שְׂאֵת? כִּמוֹ שְׂפֹתוֹב (בראשית מט) יִתֵּר שְׂאֵת. שֶׁהֵרִי לִבְכוֹר יֵשׁ שְׂבַח יִתֵּר בְּכָל תְּמִיד, וְתִלּוּי בְּמַעֲשָׂיו. וְעַל זֶה אִם תִּיטִיב שְׂאֵת, וְאִם לֹא תִיטִיב לִפְתַּח חֲטָאת רֹבֵץ.

מַה זֶה לִפְתַּח? זֶהוּ פְּתַח שְׁלֹמֶעֱלָה שְׁמִמְנוּ יוֹצְאִים דִּינִים עַל מַעֲשִׂים רָעִים שֶׁל הָעוֹלָם. פְּתַח, כִּמוֹ שְׁנֹאֲמֵר (תהלים קיח) פְּתַחוּ לִי שַׁעֲרֵי צְדָק. וְלֹאֲתוֹ פְּתַח - חֲטָאת רֹבֵץ, זֶה מְלֶאֱךָ הַמְּוֹת, וְהוּא עֲתִיד לְהַפְרֵעַ מִמֶּךָ. בֹּא רָאָה, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נוֹלַד אָדָם. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְדָאֵי סוּד לְמַעֲלָה וְלַמַּטָּה. רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲלָה. רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַטָּה. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עֲקָרוֹת נִפְקָדוֹת. מִנְיָן לָנוּ שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה זֶה הֵיזָה? שְׂפֹתוֹב (בראשית כא) וְה' פִּקַּד אֶת שְׂרָה. וְה' דִּוְקָא זֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וּמִשּׁוּם שְׂאָדָם יֵצֵא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיֵצֵא בְּדִין, וְהָעוֹלָם עוֹמֵד בְּדִין, וּמִשּׁוּם כִּךָ לִפְתַּח וְדָאֵי. חֲטָאת רֹבֵץ - כִּדִּי לְהַפְרֵעַ מִמֶּךָ. וְאַלְיָךְ תְּשׁוּקָתוֹ - עַד שֶׁתִּשְׁמַד.

וְאַתָּה תִּמְשַׁל בּוֹ - סוּד הוּא, שְׂפֹתוֹב (נחמיה ט) וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת כָּלָם. מִכָּאֵן אָמְרוּ, לֹא שׁוֹלֵט הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶלָּא בְּזִמְן שֶׁיִּשְׁמְדוּ רְשָׁעֵי הָעוֹלָם. וְעַל זֶה, בֵּינָן שְׁמֵלֶאֱךָ הַמְּוֹת יִשְׁמִיד אוֹתָם, אִז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט עֲלָיו שְׁלֵא יֵצֵא לְהַרְע לְעוֹלָם, שְׂפֹתוֹב וְאַתָּה תִּמְשַׁל בּוֹ (בתשובה). וְאַתָּה דִּוְקָא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּקִשְׁרָה שֶׁל הַמַּחְלָקַת הַמּוֹשֵׁל מְצוּי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, וְאַתָּה תִּמְשַׁל בּוֹ - בְּתִשְׁבּוּבָה.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כִּשְׁהֵי אוֹתָם דְּוֹרוֹת שֶׁל קִינ הוֹלְכִים בְּעוֹלָם, הֵינּוּ מְחַלְקִים אֶת הָאָרֶץ, וְהֵינּוּ דוֹמִים לְעֵלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֲזוּ"א וְעֲזוּ"ל,

עוֹבְדֵךְ שְׂאֵת. מָאֵי שְׂאֵת. כְּדִכְתִּיב (בראשית מט) יִתֵּר שְׂאֵת דְּהָא בּוֹכְרָא שְׂבַחָא אֵית לִיה בְּכֹלָא תְּדִיר. וְתִלְיָא בְּעוֹבְדוּהִי. וְעַל דָּא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת. וְאִם לֹא תִיטִיב לִפְתַּח חֲטָאת רֹבֵץ.

מָאֵי לִפְתַּח. דָּא פְּתַחָא (דף לו ע"א) דְּלְעִילָא דְּמִנְיָה נִפְקִין דִּינִין עַל עוֹבְדֵינָן בִּישִׁין דְּעֵלְמָא. פְּתַח כְּמָה דְּאֵת אָמַר (תהלים קיח) פְּתַחוּ לִי שַׁעֲרֵי צְדָק. וְלִהְיוֹא פְּתַח, חֲטָאת רֹבֵץ דָּא מְלֶאֱךָ הַמְּוֹת. וְהוּא זְמִין לְאַתְּפְּרֵעָא מִינֶךָ. תָּא חֲזִי, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֲתִילִיד אָדָם. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְדָאֵי רְזָא לְעִילָא וְתַתָּא. רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְעִילָא. רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַתָּא. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עֲקָרוֹת נִפְקָדוֹת. מְנַלְן דְּבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה. דְּכִתְיִב, (בראשית כא) וְיִי פִקַּד אֶת שְׂרָה וְיִי דִּיִּקָּא דָּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וּבְגִינָן דְּנִפְיָק אָדָם מְרֹאשׁ הַשָּׁנָה (ר"א וְנִפְיָק) נִפְיָק בְּדִינָא וְעֵלְמָא קִיִּמָּא בְּדִינָא. וּבְגִינֵי כִּךָ לִפְתַּח וְדָאֵי. חֲטָאת רֹבֵץ בְּגִין לְאַתְּפְּרֵעָא מִינֶךָ. וְאַלְיָךְ תְּשׁוּקָתוֹ עַד דְּתִשְׁתַּחֲצִי.

וְאַתָּה תִּמְשׁוּל בּוֹ. רְזָא הוּא דְּכִתְיִב, (נחמיה ט) וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת כָּלָם. מִכָּאֵן אָמְרוּ לֹא שְׁלִיט קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶלָּא בְּזִמְנָא דִּישְׁתַּחֲצוֹן חֲיִיבֵי עֵלְמָא. וְעַל דָּא כִּיּוֹן דְּמְלֶאֱךָ הַמְּוֹת יִשְׁצִי לּוֹן. כְּדִין קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁלִיט עֲלׇי דְּלֹא יִפּוּק לְאַבְרָשָׁא עֵלְמָא דְּכִתְיִב וְאַתָּה תִּמְשַׁל בּוֹ (בְּתִיבּוּבָתָא) וְאַתָּה דִּיִּקָּא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּקוּטְרָא דְּפִלְגָא קַפְסִירָא (קַפְסִירָא) שְׂכִיחַ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר וְאַתָּה תִּמְשַׁל בּוֹ בְּתִיבּוּבָתָא.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר כִּדְּהוּ אֲנוּן דְּרִין דְּקִין אֲזִלִין בְּעֵלְמָא הוּוּ מְטַרְטְשֵׁי אַרְעָא וְהוּוּ דְּמִיָּין לְעֵלְאֵי וְתַתָּאֵי.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק עֲזוּ"א וְעֲזוּ"ל כִּדְּנִפְלוּ מֵאַתֵּר קְדוּשְׁתִּיהוּ מְלְעִילָא, חָמוּ בְּנֵת

בְּנֵי נִשְׂא וְחֻטְאוֹ וְאוֹלִידוֹ בְּנִין, וְאֵלִין הוּוּ
נְפִילִים דְּכֹתִיב הַנְּפִילִים הָיוּ בְּאַרְץ.

רַבִּי חֲזִיא אָמַר בְּנוֹי דְקִינָן הוּוּ בְּנֵי אֱלֹהִים.
דְּהָא כַד אָתָא סמא"ל עַל חוּה אֲטִיל בַּה
זוּהֶמָּא וְאַתְעַבְרַת וְאוֹלִידַת לְקִינָן. וְחִיזוּ דִילִיָּה
לָא הוּוּ דְמִי לְשָׂאָר בְּנֵי נִשְׂא. וְכָל אַנּוּן
דְּאַתְיִין מִסְטָרָא דִילִיָּה לָא הוּוּ אַקְרוּן אֱלָא
בְּנֵי הָאֱלֹהִים.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר וְאַפִּילוּ אַנּוּן (בגין) נְפִילִים
הָכִי אַקְרוּן. הֵמָּה הַגְּבוּרִים. שְׁתִּין הוּוּ
בְּאַרְעָא כְּחוּשְׁבֹן דְלַעִילָא. פְּתִיב הָכָא הֵמָּה
הַגְּבוּרִים אֲשֶׁר מְעוֹלִם וְכֹתִיב הֵתָם (שיר השירים ג)
שְׁשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר הֵמָּה
הַגְּבוּרִים אֲשֶׁר מְעוֹלִם מִמָּש. מְעוֹלִם דִּיִּיקָא.
אַנְשֵׁי הַשָּׁם, מָאִי שָׁם דָּא הוּוּ עוֹלָם דְקֶאֱמָרָן.
אַנְשֵׁי הַשָּׁם דִּיִּיקָא. פְּתִיב הָכָא אַנְשֵׁי הַשָּׁם
וְכֹתִיב הֵתָם (ויקרא כד) בְּנִקְבוּ שָׁם, וְכֹתִיב, (ויקרא כד)
וַיִּקְוֹב בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת הַשָּׁם.

השלמה מההשממות (סימן ל"ו)

רַבִּי חֲזִיא אָמַר מְעוֹלָם דָּא הוּוּ, וְגוֹבְרִין
גְּבַרִין דְּסִטְרָא בִישָׂא הוּוּ, דְּכֹתִיב אַנְשֵׁי
הַשָּׁם. אַנְשֵׁי שָׁם לָא פְּתִיב, אֱלָא אַנְשֵׁי הַשָּׁם
פְּגוּנָא דָּא כְּתִיב, זְכוּר רַחֲמֶיךָ יְיָ וְחֻסְדֶּיךָ פִּי
מְעוֹלָם הֵמָּה, מְעוֹלָם וְדָאִי נָטַל לוֹן קְדָשָׁא
בְּרִיךְ הוּוּ, וְאַינּוּן אֲבָהּוֹן קְדָמָי לְמַהוּי רְתִיבָא
קְדִישָׁא לְעִילָא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק מְעוֹלָם דָּא
אַיְהוּ מִטְתּוֹ שְׁלִשְׁלֹמָה דְכֹתִיב וְכוּ': (ער כאן)

מההשממות

רַבִּי חֲזִיא אָמַר מְעוֹלָם מִמָּש הוּוּ. וּמְעוֹלָם
דְּלַתְתָּא נָטַל לוֹן קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּוּ כְּמָה
דְּאַתָּא אָמַר (דא הוּוּ וְגוֹבְרִין גְּבַרִין דְּסִטְרָא בִישָׂא הוּוּ דְכֹתִיב אַנְשֵׁי שָׁם
אַנְשֵׁי הַשָּׁם לָא כְּתִיב אֱלָא אַנְשֵׁי שָׁם פְּגוּנָא דָּא כְּתִיב) (תהלים כה) זְכוּר
רַחֲמֶיךָ יְיָ וְחֻסְדֶּיךָ פִּי מְעוֹלָם הֵמָּה. מְעוֹלָם

כְּשִׁנְפִלוּ מִמְּקוֹם קְדָשְׁתָּם
מִלְמַעְלָה, רָאוּ בְּנוֹת בְּנֵי אָדָם
וְחֻטְאוֹ וְהוֹלִידוּ בְּנִים. וְאֵלָה הָיוּ
נְפִילִים, שְׁכַתּוֹב וְהַנְּפִילִים הָיוּ
בְּאַרְץ.

רַבִּי חֲזִיא אָמַר, בְּנֵי קִינָן הָיוּ בְּנֵי
אֱלֹהִים, שְׁהָרִי כְּשָׂבָא סמא"ל עַל
חוּה, הֵטִיל בַּה זְהֻמָּה וְהַתְעַבְרָה
וְהוֹלִידָה אֶת קִינָן, וְהַמְרָאָה שְׁלוֹ
לָא הָיָה דוּמָה לְשָׂאָר בְּנֵי אָדָם,
וְכָל אוֹתָם שְׂבָאוּ מִהֲצַד שְׁלוֹ, לָא
הָיוּ נִקְרָאִים אֱלָא בְּנֵי הָאֱלֹהִים.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, וְאַפִּילוּ אוֹתָם
(בגין) נְפִילִים כְּפֶךָ נִקְרָאִים, הֵמָּה
הַגְּבוּרִים. שְׁשִׁים הָיוּ בְּאַרְץ
כְּחֻשְׁבוֹן שְׁלִמְעֵלָה. פְּתִיב כְּאֵן
הֵמָּה הַגְּבוּרִים אֲשֶׁר מְעוֹלִם,
וְכֹתִיב שָׁם (שיר ג) שְׁשִׁים גְּבוּרִים
סָבִיב לָהּ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, הֵמָּה
הַגְּבוּרִים אֲשֶׁר מְעוֹלִם מִמָּש.
מְעוֹלָם דְּוִיקָא. אַנְשֵׁי הַשָּׁם, מַהוּ
שָׁם זֶה? הוּוּ עוֹלָם שְׁאִמְרָנוּ.
אַנְשֵׁי הַשָּׁם דְּוִיקָא. פְּתִיב כְּאֵן
אַנְשֵׁי הַשָּׁם, וְכֹתִיב שָׁם (ויקרא כד)
בְּנִקְבוּ שָׁם, וְכֹתִיב (שם) וַיִּקְוֹב בֶּן
הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת הַשָּׁם.

השלמה מההשממות (סימן ל"ו)

רַבִּי חֲזִיא אָמַר, מְעוֹלָם זֶה הָיוּ,
וְגוֹבְרִים גְּבוּרִים שְׁל צַד הֲרַע הָיוּ,
שְׁכַתּוֹב (בראשית ו) אַנְשֵׁי הַשָּׁם.
אַנְשֵׁי שָׁם לָא כְּתוּב, אֱלָא אַנְשֵׁי
הַשָּׁם. כְּמוֹ זֶה כְּתוּב (תהלים כה) זְכוּר
רַחֲמֶיךָ ה' וְחֻסְדֶּיךָ פִּי מְעוֹלָם
הֵמָּה. מְעוֹלָם וְדָאִי לְקַח אוֹתָם
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּוּ, וְהֵם הָאֲבוֹת
הַרְאִשׁוֹנִים לְהִיּוֹת מְרַכְּבָה
קְדוּשָׁה לְמַעְלָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק,
מְעוֹלָם - זוּהִי מִטְתּוֹ שְׁלִשְׁלֹמָה,
שְׁכַתּוֹב וְכוּ': ע"כ.

רַבִּי חֲזִיא אָמַר, מְעוֹלָם מִמָּש
הָיוּ, וּמְעוֹלָם שְׁלִמְטָה לְקַח אוֹתָם
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּוּ, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר
(זה הָיוּ וְגוֹבְרִים גְּבוּרִים שְׁל צַד הֲרַע הָיוּ, שְׁכַתּוֹב
אַנְשֵׁי שָׁם, וְלֹא כְּתוּב אַנְשֵׁי הַשָּׁם, אֱלָא אַנְשֵׁי שָׁם.